

Sermed Muhtar Alus'un Askeri Müze'deki memuriyeti sırasında hazırlamakla görevlendirildiği ve 1920-1922 yılları arasında tamamlanarak üç kısım halinde basılan *Müze-i Askerî-i Osmanî Züvvârına Mahsûs Rehber* isimli eseri içerik açısından bir müze rehberinin çok ötesine geçen bir metindir. Alus'un eseri, müze koleksiyonunu tanıtan bir rehberin muhtevasını aşarak müzeye ev sahipliği etmiş olan Aya İrini Kilisesi'nin tarihçesinden Osmanlı Askeri Müzesi'nin kuruluşuna, müzede bulunan koleksiyonlardan, Osmanlı ve Avrupa askeri tarihi ve teşkilatına kadar çok geniş bir alanı konu alan esere dönüşmüştür. Bunda Sermed Muhtar Alus'un malumatfuruş ve çok yönlü kişiliğinin yanı sıra babası Ahmed Muhtar Paşa'nın Türk askeri tarihçiliğinin ilk öncülerinden biri olmasının rolü vardır.

Babası Ahmed Muhtar Paşa'dan ve çalışmalarından etkilendiği açıkça görülen Sermed Muhtar Alus'un kitabı, sadece askeri tarihçilik açısından değil Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde farklı sebeplerden dolayı çok fazla yer değiştiren ve zarar gören Askeri Müze koleksiyonunun bir kısmının 20. yüzyılın başındaki durumunun belgelendirilmesi açısından da önem taşımaktadır. Sermed Muhtar Alus'un bu Osmanlıca rehberi, günümüze kadar Askeri Müze hakkında kalem oynatan bütün yazarların doğrudan ve dolaylı olarak referans kaynağı olmuştur.

MÜZE-İ ASKERÎ-İ OSMANÎ
ZÜVVÂRINA MAHSÛS REHBER
OSMAN SERMED MUHTAR ALUS

TÜBA TÜRK-İSLAM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 47

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
Kütüphanelerinde

Türkiye Bilimler Akademisi
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Müze-i Askerî-i Osmanî Züvvârına Mahsûs Rehber

OSMAN SERMED MUHTAR ALUS

HAZIRLAYANLAR: MEHMET MERT SUNAR - ZEYNEP DEMİR OKYAY

Türkiye Bilimler Akademisi
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Müze-i Askerî-i Osmanî Züvvârına Mahsûs Rehber

Osman Sermed Muhtar Alus

Müze-i Askerî-i Osmanî
Züvvarına Mahsûs Rehber
Osman Sermed Muhtar Alus

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: **47**

ISBN: 978-625-8352-08-5
DOI: 10.53478/TUBA.978-625-8352-07-8
Ankara, 2022

Hazırlayanlar

Mehmet Mert Sunar (Doç. Dr.)
Zeynep Demir Okyay

Editör

Zekai Mete (Prof. Dr.)

Tasarım

Murat Acar

TÜBA Başkanı

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu

Atilla Bir (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Muhittin Macit (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Koordinatörleri ve Danışmanları

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu

Duygu Erol

Baskı

Tek Ses Ofset Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Caddesi
Kültür Çarşısı 7/60 Altındağ / Ankara
Sertifika No: 44186

© Türkiye Bilimler Akademisi 2022

Bu eserin tüm yayın hakları, Türkiye Bilimler Akademisi'ne aittir.
Yayıncının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.
Eserden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kitabın dil, bilim, etik ve hukuk açısından bilimsel sorumluluğu yazara aittir.
Türkiye Bilimler Akademisi'nin sorumluluğu bulunmamaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Şifâhelerinde

Müze-i Askerî-i Osmanî Züvvârına Mahsûs Rehber

Osman Sermed Muhtar Alus

Hazırlayanlar

Mehmet Mert Sunar
Zeynep Demir Okyay

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

**Guidebook for the Visitors of the
Ottoman Military Museum**

Osman Sermed Muhtar Alus

Turkish-Islamic Scientific and Cultural Heritage Series: 47

ISBN: 978-625-8352-08-5

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-8352-07-8

Ankara, 2022

Prepared By

Mehmet Mert Sunar (Assoc. Prof. Dr.)

Zeynep Demir Okyay

Edited By

Zekai Mete (Prof. Dr.)

Design

Murat Acar

President of TÜBA

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Editorial Board of Project

Atilla Bir (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr., Project Coordinator)

Muhittin Macit (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Project Coordinator)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Publication Coordinators and Advisors of Project

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Administrative Affairs Supervisor of Project

Duygu Erol

Printed By

Tek Ses Ofset Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Caddesi

Kültür Çarşısı 7/60 Altındağ / Ankara

Sertifika No: 44186

© Turkish Academy of Sciences 2022.

All publishing rights of this work belong to the Turkish Academy of Sciences.

It may not be printed and reproduced partially or fully without the written consent of the publisher. It can be cited by providing full reference.

The author bears full scientific responsibility for the book in terms of language, academic, ethics and law. Turkish Academy of Sciences has no responsibility whatsoever.

TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Under the auspices of the
PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TÜRKİYE

Guidebook for the Visitors of the Ottoman Military Museum

Osman Sermed Muhtar Alus

Prepared By
Mehmet Mert Sunar
Zeynep Demir Okyay

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Büyük gelecekle, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyile barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütölen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan

T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Sürdürülebilir kalkınma; “güçlü makroekonomik politikalar” ile “rekabeti odağına alan yapısal reformların” bir arada uygulanması ile mümkündür. Rekabette söz sahibi olabilmek ise; bilimsel ve teknolojik gelişmelerden en iyi şekilde faydalanmak, bu gelişmeleri içselleştirmek ve bir sonraki adımı da tasarlamakla mümkün oluyor. Bunu başarabilen ülkeler gelişmişlik konusunda rakiplerini geride bırakıyor ve küresel ekonomide daha fazla söz sahibi olmaya başlıyor.

Bilimsel ve teknolojik gelişme “yeni”, “daha iyi” ve “keşfedilmemiş” olanı arama çabasıdır. Fakat bu çaba, geçmişten asla kopuk değildir. Geçmiş mirasın çok daha iyi anlaşılması, geleceğin daha sağlam inşası için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye tam da bu noktada, bulunduğu coğrafya ve sahip olduğu eşsiz tarihi ve kültürel birikimiyle ciddi bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türk-İslâm medeniyetinin kadim bir üyesi olarak; insanlığın bilimsel, teknik ve kültürel gelişimine çok somut katkıları olan bir medeniyetin mirasçısıyız.

Türk-İslâm medeniyetine ait eserlerin gün ışığına çıkarılması; yeni kuşakların geçmişten feyz alarak daha güçlü bir motivasyonla yola devam etmesine katkı sağlayacaktır. Bu eserler ayrıca, bilim, Ar-Ge ve yenilikçilik konusundaki politikaları-

mız için de girdi sunarak, farklı bakış açılarından faydalanma imkanı verecektir. Bu kapsamda, Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerinde, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi”ni çok değerli ve benzersiz bir adım olarak görüyorum. Proje; matematik, astronomi, tarih, coğrafya, edebiyat ve felsefe gibi alanlarda saygıdeğer İslâm âlimleri tarafından hazırlanan eserleri bilim dünyasına kazandırmayı amaçlıyor.

Yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımıza şükranlarımızı arz ediyorum. Başta TÜBA çalışanları olmak üzere, bu çok kıymetli proje için emeği geçen herkesi içtenlikle tebrik ediyorum. Eserlerin yazarlarını rahmet ve hayırla yâd ediyor, Projenin Milletimizin bilimsel ve topyekün kalkınması için yararlı olmasını diliyorum.

Mustafa Varank

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Ülkelerin bilimsel ilerlemesi ve yenilikçilik performansı, topyekûn kalkınma ile uluslararası rekabette üstünlük sağlama bakımından stratejik öneme sahiptir. Toplumların geleceğinin güvenle inşası ve refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi ve yaygınlaştırılması, gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, bilimsel çalışma ve başarıların teşvik edilmesi ile mümkündür. Bu konular, dünyadaki bilim akademilerinde olduğu gibi milli akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sahip olduğumuz medeniyet birikimini iyi anlamak zorundayız.

Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki bilimsel performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, bilimsel ilerleme ve yenilikçi çalışmalar için gerekli cesaret, özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve kalkınma yarışında son iki yüzyıldır devam eden göreceli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir ekosistem ve kültürün oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, ülkemizin milli bilimler akademisi olma sorumluluğu ile Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedefi doğrultusunda yayınlarımız devam etmektedir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projemiz, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir. Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve 2018 yılı başından itibaren resmen Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur ve teşvik kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bilimsel mirasımızı oluşturan eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum.

Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nin hayata geçirilmesinde katkılarından ötürü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a minnettarız.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin milletimizin bilimsel ilerlemesi ve topyekûn kalkınması ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

TÜBA Başkanı

Mehmet Mert Sunar

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
mehmetmert.sunar@medeniyet.edu.tr
ORCID: 0000-0003-0971-9612

Mehmet Mert Sunar, lisans eğitimini 1996 yılında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünden, yüksek lisans eğitimini ise 1999 yılında Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümünden mezun olarak tamamladı. Doktorasını New York Eyalet Üniversitesi-Binghamton'da II. Mahmud Dönemi'nde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılışı üzerine yapan Sunar, doktorasının ardından 2006-2011 yılları arasında Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasi Tarih Anabilim dalında öğretim üyeliği yaptı. Yakınçağ ve son dönem Osmanlı askeri tarihi alanında yoğunlaşan çalışmalarına 2011 yılından beri İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tarih bölümünde öğretim üyesi olarak devam etmektedir. Sunar'ın ilgi duyduğu ve çalıştığı konular arasında başlıca yakınçağ ve son dönem Osmanlı askeri tarihi, sosyal tarih, şiddet ve suçun tarihi gelmektedir.

Mehmet Mert Sunar completed his undergraduate degree at Boğaziçi University history department in 1996. He took his M.A. degree from Bilkent University history department in 1999. He received his Ph.D. from SUNY-Binghamton in 2006 with a dissertation titled "Cauldron of Dissent: A Study of the Janissary Corps, 1807-1826". He taught at the Kocaeli University from 2006 to 2011. Since 2011 he has been a member of Istanbul Medeniyet University's history department, where he teaches courses on Ottoman military and social history. Sunar is interested in early modern and late Ottoman military history, social history and history of crime and violence.

Zeynep Demir Okyay

zypn.dmr@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-6231-7052

1990 yılında İstanbul'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda başladığı Yüksek lisans öğreniminden, "Topkapı Sarayı Hümâyûnu Meydânında Ka'in Müze-i Askerî-i Osmanî Züvvârına Mahsûs Rehber Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Askeri Müzenin Kuruluşu" isimli teziyle 2017'de mezun oldu. 2017 yılından beri bir ortaöğretim kurumunda Tarih Öğretmenliğine devam etmektedir.

Zeynep Demir Okyay was born in Istanbul in 1990. She received his bachelor's degree in history at Hacettepe University in 2012. She completed her M.A. degree at Istanbul Medeniyet University's history department with a thesis titled "Topkapı Sarayı Hümâyûnu Meydânında Ka'in Müze-i Askerî-i Osmanî Züvvârına Mahsûs Rehber Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Askeri Müzenin Kuruluşu" in 2017. Since 2017 she has been teaching history courses in a secondary school.

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Özet	23
Önsöz	31
Giriş	35
Müzeciliğe Genel Bir Bakış	35
Müzeciliğin Kökenleri	36
Osmanlı Devleti'nde Müzelerin Ortaya Çıkışı	39
Osmanlı Askeri Müzesi'nin Kuruluşu ve Kısa Tarihçesi	41
Bir Rehberden Fazlası: Osman Sermed Muhtar Alus'un "Müze-i Askerî-i Osmanî Züvârına Mahsûs Rehber" İsimli Eseri	49
Metinde Takip Edilen Usul	57
Kaynakça	59

Metin	61
Birinci Cüz	65
Kadîmen Aya İrini - Sent İren denilen “Müze-i Askerî” Binâsının Târîhçesi	69
Aya İrini'nin Osmanlılarca Ehemmiyeti	96
Binânın Mimârîsi	97
Aya İrini için Mütâlaa ve Tedkik Olunabilecek Âsâr	103
İkinci Cüz	111
Eski Osmanlı Ordusu	111
Osmanlıların Zuhûrundan	
Yeniçerilerin İlgâsı Zamânına Kadar (1241 Hicri)	111
Kapıkulu Asâkiri	115
Kapıkulu Askerinin Serpûş ve Kıyâfetleri	135
Eyâlât Askeri	139
Topraklı Süvârîsi	147
Asâkir-i Bahriyye	151
Mehterhâne-i Hakanî	158
Eski Osmanlı Ordusu Eslihası	162
Eslihanın Tasnîfi	162
I) Esliha-i Taarruziyye	162
II) Esliha-i Tedafüiyye	163
Osmanlı Topları Hakkında Malûmât-ı Mütemmîme	223
Osmanlı Atları, Çadırları, Tuğ ve Sancakları, Âlât ve Edevât-ı Harbiyyesi	226
Yeniçerilerin İlgâsından Evvel Tarz-ı Kadîmde Osmanlı Ordularının Seferberlik	
ve Tecemmu-ı Sevkü'l-ceyşi, Meşîyyet-i Askeriyye ve Yürüyüş Emirleri	239
Üçüncü Cüz	259
Mukaddime	259
Yeniçeriliğin İlgâsından Evvel Osmanlı Askeri Sınıfı Mensuplarının	
Görevleri ve Kıyâfetleri	264
Yeni Teşkilât-ı Askeriyye	314
Sultan Selim Han-ı Sâlis Devri Teşkilât-ı Askeriyyesi	316
Nizâm-ı Cedîd Kıyâfetleri	316
Sultan Mahmud Han-ı Sâni Devri Teşkilât-ı Askeriyyesi	318
Devr-i Evvel	318
Devr-i Sâni	319

Sultan Mahmud Han-ı Sâni Devri Askerî Kıyâfetleri	320
1252 Redif Teşkilâtı	322
Setre ve Pantolonun Kabulünden Sonra Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Kıyâfetleri	322
Sultan Abdülmecid Han Devri Askerî Kıyâfetleri	324
1259 Senesi Tensikât-ı Askeriyyesi	324
Sultan Abdülmecid Han Devri Kıyâfet-i Askeriyyesi	328
Sultan Aziz Han Devri Askerî Kıyâfetleri	330
1286 Senesi Tensikât-ı Askeriyyesi	330
Sultan Abdülaziz Han Devri Kıyâfet-i Askeriyyesi	331
Sultan Abdülhamid Han-ı Sâni Devrinde 1296 Senesi Tensikât-ı Askeriyyesi	334
1303 Senesi Tensikât-ı Askeriyyesi ve Muahhar Bazı Tebdîlât	336
Kıyâfet-i Askeriyye	338
Devr-i Meşrûtiyyet 1325 Senesi Tensikât-ı Askeriyyesi	341
Kitâbiyât	352
Dizin	359
Albüm	373

Table of Contents

Preface

Abstract	27
Foreword	31
Introduction	35
A Brief History of Museums	35
Origins of Museum	36
Emergence of Museums in the Ottoman Empire	39
The Foundation of Ottoman Military Museum	41
More than a Museum Guide: "A Guide for Ottoman Military Museum Visitors" by Osman Sermed Muhtar Alus	49
Method Followed in the Transcription of the Text	57
References	59

Text	61
First Part	65
Museum Building: Formerly the Church of Saint Irene and its History	69
Importance of Saint Irene for the Ottomans	96
Its Architecture	97
Sources for Studying Saint Irene and its History	103
Second Part	111
Traditional Ottoman Army	111
From the Emergence of the Ottoman State until the Abolition of the Janissary Corps (1826)	111
Kapikulu Army	115
Costumes and Head Dress of Kapikulu Soldiers	135
Provincial Soldiers	139
Timariots	147
Naval Corps	151
Traditional Army Band	158
Weapons of the Traditional Ottoman Army	162
Classification of Weapons	162
Assault Weapons	162
Defensive Weapons	163
Horses, Tents, Standards, and Various Equipment of the Ottoman Army	226
Mobilization, Logistics, Campaign Organization, and Marching Order of Ottoman Armies before the Abolition of the Janissary Corps	239
Third Part	259
Introduction	259
Costumes and Head Dress of the Ottoman Military Class before the Abolition of the Janissary Corps	264
New Military Organization	314
Uniforms of the New Order Army	316
Military Organization during the Early Reign of Sultan Mahmud II	318
Military Organization during the Later Reign of Sultan Mahmud II	319
Military Uniforms during the Later Reign of Sultan Mahmud II	320
Foundation of the Reserve Army (1836)	322

Uniforms of Asakir-i Mansure-i Muhammediyye Army after the Introduction of Western Style Pants and Jackets	322
Military Uniforms during the Reign of Sultan Abdülmecid	324
Reorganization of the Army in 1843	324
Military Uniforms during the Reign of Sultan Abdülaziz	330
Reorganization of the Army in 1869	330
Military Organization during the Reign of Sultan Abdülhamid II	334
Reorganization of the Army in 1878	334
Some Changes in Military Organization in 1885	336
Military Uniforms during the Reign of Sultan Abdülhamid II	338
Second Constitutional Era	341
Reorganization of the Army in 1907	341
Bibliography	352
Index	359
Album	373

Özet

Sermed Muhtar Alus'un Askeri Müze memuriyeti sırasında hazırlamakla görevlendirildiği ve 1920-1922 yılları arasında tamamlanarak üç kısım halinde basılan *Müze-i Askerî-i Osmanî Züvârna Mahsûs Rehber* isimli eseri içerik açısından bir müze rehberinin çok ötesine geçen bir metindir. Alus'un müze rehberi, müze koleksiyonunu tanıtan bir rehberin ötesine geçerek, müzeye ev sahipliği etmiş olan Aya İrini Kilisesi'nin tarihçesinden Osmanlı Askeri Müzesi'nin kuruluşuna, müzede bulunan koleksiyonlardan, Osmanlı ve Avrupa askeri tarihi ve teşkilatına kadar çok geniş bir alanı konu alan bir esere dönüşmüştür. Bu dönüşümde Sermed Muhtar Alus'un malumatfuruş ve çok yönlü kişiliğinin yanı sıra babası Ahmed Muhtar Paşa'nın Türk askeri tarihçiliğinin ilk öncülerinden olmasının rolü vardır. Babası Ahmed Muhtar Paşa'dan ve çalışmalarından etkilendiği açıkça görülen Sermed Muhtar Alus'un kitabı, sadece askeri tarihçilik açısından değil Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde farklı sebeplerden dolayı çok fazla yer değiştiren ve zarar gören Askeri Müze koleksiyonunun bir kısmının 20. yüzyılın başındaki durumunun belgelendirilmesi açısından da önem taşımaktadır. Günümüze kadar Askeri Müze hakkında kalem oynatan bütün yazarların doğrudan ve dolaylı olarak referans kaynağı Sermed Muhtar Alus'un bu Osmanlıca rehberi olmuştur.

Eserin birinci kısmında Osmanlı Askeri müzesinin kuruluşu ve binası hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Eserin en kısa bölümü olan bu kısım Aya İrini'nin hikâyesi çevresinde gâh Doğu Roma İmparatorluğu'nun siyasi tarihine gâh dini ve mezhepsel kavgalarına değinmekte, ardından Osmanlıların İstanbul'u fethi sonrası binanın başından geçenleri anlatarak Osmanlı Askeri Müzesi'nin kökenlerine inmektedir. En son olarak da Aya İrini'nin mimari özellikleri ve tarihsel olarak geçirdiği mimari değişimi anlatarak son bulmaktadır. Eserinin ikinci kısmı erken ve klasik dönemdeki Osmanlı askeri teşkilatı anlatısı ile başlamaktadır. Teşkilat anlatısının ardından askeri sınıfların kıyafetleri, kullandıkları silahlar ve bunların sınıflandırılmasına girilmektedir. Sermed Muhtar Alus silahlar bahsinde ateşli silahlara ayrı bir bölüm ayırmış, bu bölümde ateşli silahların ortaya çıkışı, Avrupa'da ve Osmanlı Devleti'nde kullanımı ve gelişimi üzerinde durmuştur. Bunu yaparken de Avrupa ve Osmanlı'daki gelişimi kronolojik olarak eş zamanlı olarak işlemeye gayret göstermiştir. İkinci kısmın bir diğer konusu askeri araç ve gereçler genelinde Osmanlı ordusunda kullanılan atlar, çadırlar, tuğ, sancak ve diğer savaş gereçleri oluşturmaktadır. Bu kısım Osmanlı Devleti'nde ordunun toplanması ve sefer organizasyonunun tartışıldığı bir bölümle sona ermektedir. Eserinin üçüncü kısmı metnin en fazla müze rehberi karakterini taşıyan bölümdür. Bu bölümde “Yeniçeri Kıyafethanesi/Müzesi” ya da diğer adı ile “Elbise-i Atika” koleksiyonunda bulunan askeri sınıflar, bunların görevleri ve kıyafetleri hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Bu kısım Sermed Muhtar tarafından Jean Brindesi'nin taş baskı olarak hazırlanan *Elbise-i Atika* albümündeki çizimler ile desteklenmiştir. Sermed Muhtar Alus “Elbise-i Atika” koleksiyonunun detaylı anlatımından sonra Sultan III. Selim dönemi ve sonrası Osmanlı askeri teşkilatının anlatımına girmekte, ardından da II. Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz, II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet devirlerinde askeri teşkilatta yapılan değişiklikleri konu edinmektedir. Alus'un eseri en son olarak bu devirler-

deki askeri sınıfların üniformaları ve üniformalarda yapılan değişikliklerin anlatımı ile sona ermektedir.

Alus'un rehberi hem Askeri Müze'nin kuruluşu ve tarihi hem de müze koleksiyonunun geçirdiği değişikliklerin incelenmesi açısından önemli bir kaynaktır. Eseri başlı başına değerli kılan bu özelliklerin yanı sıra Osmanlı ve Avrupa askeri tarihi ve teşkilatı, silahların tarihi, Doğu Roma tarihi gibi konularda içerdđi malumat ve bahisler Alus'un rehberini tarih okurları için de ilgi çekici hale getirmektedir.

Abstract

Müze-i Askerî-i Osmanî Züvârna Mahsûs Rehber (Guidebook for the visitors of the Ottoman Military Museum) was written by Sermed Muhtar Alus while he was employed at the Ottoman Military Museum. The guidebook, which was published in three parts between 1920 and 1922, constitutes a work exceeding the characteristics of an ordinary museum guidebook. Alongside the part on the museum collections, Alus' guidebook includes sections on the foundation of the Ottoman Military Museum, military history of the Ottoman Empire and Europe, history of arms and armor, and the historical development of the Ottoman military organization. Alus also reserved an introductory section on the history of the church of Saint Irene which first served as an armory and then as a museum in the Ottoman times. Rich content of the guidebook had much to do with polymath character of Sermed Muhtar Alus as much as with the influence of his father, Ahmed Muhtar Pasha, who was the director of the Ottoman military museum as well as a pioneering figure in Ottoman military history writing. Such attributes make the guidebook an important source not only for the history of the Ottoman Military Museum and its collection but also for Ottoman military history writing. It is no coincidence that Alus' guidebook was the main source

for authors who has written on the history of the Ottoman military museum.

The first part of the book gives detailed information on the museum building (the church of Saint Irene) and the foundation of the Ottoman Military Museum. This part, which was the shortest of the three parts constituting the guidebook, starts with the history of the church of Saint Irene and develops into a synopsis of the history of the Eastern Roman Empire. After a discussion of the architecture of the Saint Irene, Sermed Muhtar Alus ends the first part with the foundation and historical development of the Ottoman Military Museum.

The second part of the guidebook starts with the history of Ottoman military organization and its development. A detailed discussion of military dress and styles of different corps and their choice of weapons follows the section on military organization. Alus then shifts his attention to the emergence and development of firearms in Europe and the Ottoman Empire. Here Alus employs a comparative approach; his discussion of the evolution of Ottoman firearms goes hand in hand with his discussion of the evolution of firearms in Europe. This is important in itself as we still do not have enough efforts which put Ottoman military history into a comparative perspective. The second part continues with a section on military equipment and logistical aspects of the Ottoman military. The second part ends with a discussion on mobilization and campaign organization of Ottoman armies.

The third part of book is the closest that Alus' text gets to a museum guidebook. This part focuses on the collection of military uniforms and dresses hosted by the Ottoman Military Museum. This part begins with introducing the collection known as the Ancient Costumes (*Elbise-i Atika*) or more popularly as the House of Janissary Costumes (*Yeniçeri Kıyafet-hanesi*). Alus gives detailed information on the costumes and

functions of Ottoman officials, palace servants and military classes before the modernizing reforms of Sultan Mahmud II. He then goes on discussing the military reforms and organizational changes which took place after the abolition of the Janissary Corps (1826). Alus also added some gravures from the lithographic album (*Elbice-i Atika*) of Jean Brindesi to illustrate traditional Ottoman official costumes. The third part ends with the descriptions of modern Ottoman military uniforms used during the reigns of Mahmud II, Abdülmecid, Abdülaziz, Abdulhamid II and the Second Constitutional Era.

Önsöz

Osman Sermed Muhtar (Alus)'ın *Müze-i Askerî-i Osmanî Zîvârına Mahsûs Rehber* (Osmanlı Askeri Müzesi Ziyaretçilerine Mahsus Rehber) isimli kitabı Osmanlı Askeri Müzesi'ne gelen ziyaretçiler için bir rehber hazırlama amacı ile yazılmaya başlanmışsa da bir rehberin hacmini ve içeriğini çok aşan bir çalışma olarak sonuçlanmıştır. Babası Ahmed Muhtar Paşa'nın Askeri Müze müdürlüğü sırasında müzede “umur-ı fenniyye ve tarihiyye kâtibi” olarak çalışmaya başlayan Sermed Muhtar Alus bu memuriyeti sırasında müze ziyaretçileri için bir rehber hazırlamakla görevlendirilmişti. Alus hazırladığı rehberi üç ayrı kısım olarak organize etmiş ve bu kısımlar (numara 1, 2, ve 3 şeklinde) numaralandırılarak basılmıştır. Birinci ve ikinci numaralı kısımlar 1920, üçüncü numaralı kısım ise 1922 tarihini taşımaktadır. Alus'un müze rehberi, müze koleksiyonunu tanıtan bir rehberin ötesine geçerek müzeye ev sahipliği etmiş olan Aya İrini Kilisesi'nin tarihçesinden Osmanlı Askeri Müzesi'nin kuruluşuna, müzede bulunan koleksiyonlardan, Osmanlı ve Avrupa askeri tarihi ve teşkilatına kadar çok geniş bir alanı konu alan bir kitaba dönüşmüştür. Bu dönüşümde Sermed Muhtar Alus'un malumatfuruş ve çok yönlü kişiliğinin yanı sıra babası Ahmed Muhtar Paşa'nın Türk askeri tarihçiliğinin ilk öncülerinden

olmasının rolü vardır. Bu eserinin yanı sıra Sermed Muhtar Alus müze memuriyeti sonrasında malumatfuruş kişiliğinin sonucu olarak gazetecilik, ansiklopedi yazarlığı, romancılık, resim ve karikatür gibi geniş bir yelpazede velut bir biçimde eserler vermeye devam etmiştir.

Alus'un Osmanlıca müze rehberinin yine 1920-22 tarihleri arasında İstanbul'da basılan 3 kısım halindeki Fransızcası, bazı ufak tefek farklılıklar dışında Osmanlıca rehberin tercümesi niteliğindedir. Sermed Muhtar'ın rehberini bugün için değerli ve önemli kılan husus aslında hem Osmanlıca hem de Fransızca rehberin geniş içeriğidir. Askeri tarihçiliğimizin ilk temsilcilerinden olan babası Ahmed Muhtar Paşa'dan ve çalışmalarından etkilendiği açıkça görülen Sermed Muhtar Alus'un kitabı sadece askeri tarihçilik açısından değil Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde farklı sebeplerden çok fazla yer değiştiren ve zarar gören Askeri Müze koleksiyonunun bir kısmının 20. yüzyılın başındaki durumunun belgelendirilmesi açısından da önem taşımaktadır. Günümüze kadar Askeri Müze hakkında kalem oynatan bütün yazarların doğrudan ve dolaylı olarak referans kaynağı Sermed Muhtar Alus'un bu Osmanlıca rehberi olmuştur. Mesela Cumhuriyet sonrası Askeri Müze hakkındaki en detaylı monografiye sahip olan İbrahim Hakkı Konyalı, Osmanlı dönemine ait bilgisinin neredeyse hepsini Sermed Muhtar Alus'un rehberinden özet olarak aktarmıştır. Eser aynı zamanda içeriği açısından Osmanlı askeri teşkilat tarihi, silah tarihi ve askeri kıyafet tarihi konularında modern zamanda yazılmış ilk örneklerden biri olması sebebiyle de ayrı öneme sahiptir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında doğrudan ve dolaylı olarak katkısı bulunan kişi ve kuruluşlara teşekkür etmeyi bir borç biliriz. Her şeyden önce bu kitabın yayınlanmasını mümkün kılan Türkiye Bilimler Akademisi'ne desteklerinden ötürü minnet borçluyuz. Kitabın yayınlanmasının çeşitli aşamalarındaki tavsiyeleri, emekleri ve sabırları için Prof. Dr. Mustafa

Çiçekler, Prof. Dr. Hacı Ahmet Arslantürk ve Prof. Dr. Turgay Anar ve tüm TÜBA çalışanlarına teşekkürleri ayrıca bir borç biliriz. Araştırmamız sırasında istifade ettiğimiz İSAM Kütüphanesi ve başta Abdurrahman Muhammed Hacıismailoğlu olmak üzere bütün personeline, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı'na, T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi ve personeline yardımları için teşekkür ederiz.

Mehmet Mert Sunar - Zeynep Demir Okyay

